

Galib Šljivo, *Bosna i Hercegovina 1861-1869.*

Tešanj: Planjax, 2005, 609 str.

Višegodišnja istraživanja društvenih, političkih i kulturnih prožimanja kojima se na temelju obilne arhivske građe bavi dr. Galib Šljivo rezultirala su još jednom knjigom koja izvrsno pokazuje značaj Bosne kao najzapadnije Osmanske pokrajine u periodu kada politička propaganda zapadnih sila dolazi do kulminacije. Ova knjiga predstavlja hronološki nastavak do sada objavljenih pet knjiga, u kojima je dr. Šljivo pokušao kako sam navodi “djelimično završiti naučni projekat Bosna i Hercegovina u posljednjih sto godina Osmanske uprave (1788-1878)”. Vremenska granica u naslovu u potpunosti odgovara periodu u kojem je na valijskom mjestu u Bosni bio posljednji značajni valija Topal Osman-paša. I pored toga ova knjiga ne predstavlja monografiju ovog značajnog valije, ona je zapravo sveobuhvatan prikaz dešavanja u periodu kada on obnaša valijsku dužnost.

Osnovni tekst raspoređen je u šest poglavlja, kojima prethodi kratki Predgovor, u kojem autor navodi arhive u kojima je prikupio potrebnu građu i objašnjava metodološki pristup koji je koristio.

Prvo poglavlje autor započinje sa detaljnom biografijom i prilikama u kojima Šerif Osman-paša preuzima valijsku vlast u Bosni. Iako je Šerif Osman-paša poznat u historiografiji po nadimku Topal, zbog značenja ove riječi (šepav) Šljivo ga niti jednom u tekstu ne oslovljava ovim nadimkom, smatrajući ga podrugljivim. U ovom poglavlju autor izlaže političku situaciju u Osmanskom carstvu i Evropi kako bi njene refleksije na Bosnu bile jasnije. I pored činjenice da je sedma decenija 19. stoljeća relativno mirna i ne obiluje ustancima, Osman-paša je odmah po preuzimanju valijske vlasti morao umiriti nemire na hercegovačko-crnogorskoj granici. U ovom poglavlju također možemo pronaći interesantne podatke o vojsci; njenoj organizaciji, ustrojstvu kao i prehrani.

U narednom poglavlju autor se osvrnuo na više značajnih tema. Jedna od njih je izgradnja infrastrukture, u prvom redu puteva. Pored načina izgradnje puteva pronaći ćemo značajne podatke o vrsti materijala i načinu njihovog finansiranja. Ipak doseljavanju muslimana iz Srbije je posvećeno najviše pažnje, a posebno muhadžirima, njihovom smještaju te izgradnji domova za njih. S obzirom da su iseljenici doš-

li iz gradova zahtijevali su da im Porta isplati naknadu za njihova napuštena dobra u Srbiji i da potom oni sami odluče gdje će se naseliti. Međutim Porta je odlučila da se u Zvorničkom sandžaku izgrade nova naselja za njih što je i učinjeno, te su tako nastali gradovi Donja i Gornja Azizija (današnji Orašje i Šamac).

U trećem dijelu knjige autor više pažnje poklanja reformama i donošenju ustava. Značajnu ulogu u provođenju reformi u Bosni imao je i Dževdet efendija, njegove zasluge za postizanje sporazuma sa domaćim stanovništvom, o odijevanju i teritoriju na kojem će ta vojska biti dostupna kao i načinu regrutovanja, samo kratko su spomenuti. Kao predstavnici velikih sila, rad konzula je bio veoma značajan. Oni su redovno izvještavali svoje zemlje o stanju u Bosni i Hercegovini. Neke od izvještaja dr. Otta Blau-a autor je objavio kompletne. Iako su ovi izvještaji veoma važni izvori za historiju Bosne i Hercegovine u ovom periodu, treba ih uzeti sa rezervom s obzirom da su najčešće proizvod subjektivnog ocjenjivanja stanja zemlje iz koje autor dolazi kao i lično ubjeđenja osobe koja ih je sastavljala.

I četvrto poglavlje također govori o reformama, prije svega proglašenju Vilajetskog ustava i njegovoj konkretnoj primjeni u narodu. Teškoće u provođenju reformi predstavljala je praksa postavljanja pravih Osmanlija na vodeće položaje, što su Bosanci tumačili kao nepovjerenje prema njima i njihovo isključivanje iz političkog života. Ovu praksu Šerif Osman-paša postepeno je mijenjao i time sticao povjerenje stanovništva.

Nastavak provođenja reformi, izgređi na granici sa Austrijom, eksploatacija dobara od strane stranih trgovaca su pitanja koja dr. Šljivo u petom poglavlju analizira. Vremenske prilike, razgovori između konzula, zemljotresi, hapšenja u Tešanjskoj nahiji samo su neke od tema koje se spominju u ovom poglavlju.

Posljednje poglavlje obiluje podacima o trgovini. Austrijski konzuli pomno su pratili i zapisivali sve promjene na ovom polju, tako možemo pronaći cijene krzna, voća, prevoza, tarife koje su se koristile itd.

“Riječ na kraju” je zaključak u kojem su u kraćim crtama opisane teme koje su obrađene u knjizi. Na kraju knjige nalazi se *Schlubword* i Registar ličnih imena.

Kroz cijelu monografiju provlače se pitanja izgradnje puteva, trgovine i povremenih nemira na granici sa Austrijom i Crnom Gorom. Gledano u cjelini monografija obiluje i raznim podacima o načinu života kako domaćeg stanovništva tako i stranih podanika.

Interesantno je da se pojava štampe, iako vrlo važan modernizacijski pomak u tom periodu, samo kratko spominje. Također bi bilo poželjno da ovako značajna monografija ima bibliografiju koja bi bila dalja smjernica istraživačima posebno ovog perioda.

Sedma decenija 19. stoljeća je karakteristična po velikom interesiranju zapadnih sila za unutrašnje stanje Osmanskog carstva, posebno Bosne. S obzirom da je ova monografija urađena prvenstveno na građi austrijskog konzulata, čija je špijunska mreža bila daleko najefikasnija i najučinkovitija, ona predstavlja odličan uvid upravo u viđenje Bosne od strane Austrije i njenih predstavnika u Bosni. Knjiga je izuzetno vrijedna upravo stoga što dr. Galib Šljivo prepušta dokumentima da govore sami za sebe i oblikuju tekst. Ovim djelom je zasigurno napravljen temelj za dalja istraživanja ovog perioda. ■

Hana Younis

Dubravka Stojanović, *Kaldrma i asfalt, urbanizacija i modernizacija Beograda 1890-1914*. Beograd: UDI, 2008, 382 str.

Dubravka Stojanović, profesorica na Filozofskom fakultetu u Beogradu, nedavno je objavila novu knjigu, *Kaldrma i asfalt*, u izdanju Udruženja za društvenu istoriju iz Beograda, u kojoj stručnoj i široj javnosti studiozno predstavlja urbanizaciju i evropeizaciju Beograda u periodu političkih previranja na prelazu 19. u 20. stoljeće, pa sve do Prvog svjetskog rata. Kako sama autorica navodi, knjiga je napisana s namjerom da kroz dokumentirane primjere dokaže da je politički sistem, u navedenom periodu, u Beogradu bio *nesposoban, neefikasan i netransparentan*. Cilj ovako postavljene teorije Stojanovićeva je smatrala neophodnim, zbog činjenice da samo realno sagledavanje prošlosti može objasniti sadašnjost. Knjiga je koncipirana kao sinteza modernizacijskih procesa, vješto sažetih na njene najbitnije procese. Osnovni tekst je raspoređen u dvije tematske cjeline simbolično nazvane *Grad* i *Građani*, koje se dijele na više poglavlja i podpoglavlja. Na kraju knjige nalazi se *Zaključak* i *Bibliografija* koju je uradila Maša Miloradović. Sam tekst popraćen je vrlo interesantnim i korisnim ilustracijama, koje dodatno upotpunjuju temu na koju se odnose.

Knjiga počinje *Predgovorom* u kojem nas Stojanovićeva upoznaje sa razlozima bavljenja ovom tematikom, njenoj ljubavi prema Beogradu i metodološkim pristupom koji je koristila u ovoj monografiji.
